

Persbericht: Academics zoeken oplossingen voor Brusselse regeringsimpasse

NIET VERDELEN VOOR 10 MAART 12u00

Geconfronteerd met de aanhoudende politieke impasse die de vorming van een regering in het Brussels Gewest blokkeert, bundelden Franstalige en Nederlandstalige professoren en onderzoekers van de ULB, VUB, KU Leuven, UCLouvain Saint-Louis Brussel en UCLouvain hun krachten om alternatieve scenario's te onderzoeken.

Al meer dan acht maanden wachten de Brusselaars op een volwaardige regering. Een lange periode van lopende zaken is nooit ideaal, maar in Brussel is de situatie extra zorgwekkend door het enorme begrotingstekort en de dringende uitdagingen waarmee het Gewest kampt. De impasse voedt het wantrouwen en de frustratie bij de Brusselaars en vergroot het risico dat Brussel afhankelijk wordt van andere bestuursniveaus voor financiering, wat de autonomie van de hoofdstad zou kunnen bedreigen.

Om dit scenario te voorkomen, onderzochten de betrokken academics verschillende alternatieven voor de "klassieke" regeringsvorming en bekeken ze de voor- en nadelen van elk scenario. Hoewel **geen enkele optie een volwaardige regering volledig kan vervangen**, bieden sommige voorstellen meer perspectief dan de huidige stilstand. Hoe dan ook, voor elke oplossing is een dubbele meerderheid in het Brusselse Parlement nodig en moeten de politieke partijen zelf het initiatief nemen.

Mogelijke alternatieve scenario's:

Regionale eenheidsregering: Deze optie omvat alle democratische partijen, met uitzondering van het Vlaams Belang (cordon sanitaire). Als alle partijen het gevaar voor de overheidsfinanciën inzien, kan deze formule worden toegepast om minstens een begrotingsakkoord te bereiken.

Activering van deliberatieve commissies: Burgers kunnen via de Brusselse deliberatieve commissies meewerken aan oplossingen voor de crisis en op langere termijn bijdragen aan het herzien van de regionale politieke instellingen.

Technocratische regering: Dit scenario, geïnspireerd door andere landen, houdt in dat een apolitek uitvoerend orgaan wordt samengesteld uit experts, bijvoorbeeld uit de academische wereld, de administratie of het middenveld, om het risico op wederzijdse veto's en partij-exclusieven te minimaliseren.

Crisisregering: Het parlement verleent de regering tijdelijk vertrouwen voor het beheer van de crisis, waarbij de regering kan rekenen op de ondersteuning van een raad van experts. Dit was de aanpak die de federale regering volgde tijdens de Covid-19-crisis.

Aanstelling van een neutrale bemiddelaar: Een onpartijdige bemiddelaar wordt aangesteld om de onderhandelingen tussen de partijen te depolitiseren en hen te helpen een gezamenlijke basis te vinden.

Minderheidsregering: Om een minderheidsregering in een deelstaatregering op te richten, moet deze goedgekeurd worden door een meerderheid van de parlementsleden, waardoor constructieve onthouding niet mogelijk is. Dit maakt deze optie in Brussel minder haalbaar dan bijvoorbeeld op federaal niveau.

De academici benadrukken het belang van een snelle en duurzame oplossing om de institutionele stabiliteit te waarborgen en de legitieme verwachtingen van de Brusselaars in te vullen.

Guillaume Delvaux, Céline Romainville en Philippe Van Parijs (UCLouvain), Emilie Van Haute (ULB), Benjamin Blanckaert, Kevin Meyvaert en Mathis Saeys (VUB), Willem Sas (UHasselt en KULeuven) en Hugues Dumont (UCLouvain Saint-Louis-Bruxelles).

Contactpersoon:

Kevin Meyvaert Kevin.Arthur.Meyvaert@vub.be +32 474 32 77 30

Willem Sas willem.sas@stir.ac.uk +32 472 26 09 89

En nu, wat doen we? Oplossingspistes voor de Brusselse crisis

Guillaume Delvaux, Céline Romainville en Philippe Van Parijs (UCLouvain), Emilie Van Haute (ULB), Benjamin Blanckaert, Kevin Meyvaert en Mathis Saeys (VUB), Willem Sas (KULeuven) en Hugues Dumont (UCLouvain Saint-Louis-Bruxelles).

Het is nu al acht maanden dat het Brussels Gewest zonder regering zit. Hoewel een lange periode van lopende zaken altijd vragen oproept in het licht van het kardinale principe van politieke verantwoordelijkheid – de hoeksteen van de parlementaire democratie – wordt de situatie in Brussel verergerd door het begrotingstekort van het Gewest. Dit tekort is enorm (1,6 miljard euro in 2024) en kan niet worden beheerst in een periode van lopende zaken.

Het voeren van een echt begrotingsbeleid is immers onmogelijk onder het regime van lopende zaken, aangezien een dergelijk beleid per definitie beslissingen veronderstelt die de politieke verantwoordelijkheid van de beleidsvoerders in het gedrang brengen. Dergelijke beslissingen gaan verder dan de categorieën van lopende zaken, namelijk dringende, routineuze en lopende aangelegenheden. De techniek van de voorlopige twaalfden biedt geen oplossing voor dit probleem, dat voortvloeit uit de theorie van de lopende zaken.

De huidige situatie wordt gekenmerkt door grote vaagheid en onzekerheid. Niemand heeft op dit moment een precies beeld van het actuele tekort. Voor 2025 wordt verwacht dat de inkomsten zullen dalen (wat de schuld/inkomstenratio zal verhogen), terwijl bepaalde uitgaven onvermijdelijk zullen stijgen, zoals lonen en rentelasten. Aangezien de voorlopige twaalfden geen besparingen mogelijk maken, kan een daling van de uitgaven ter compensatie van onvermijdelijke stijgingen niet worden gecontroleerd. Hoe langer deze situatie aansleept, hoe minder speelruimte een nieuwe regering zal hebben om in 2025 budgettaire inspanningen te leveren en zo het tekort op het niveau van 2024 te houden, laat staan te verminderen.

Daarbovenop zorgen de financiële markten voor extra druk, aangezien kredietbeoordelaar Standard & Poor's vanaf april de rating van het Brussels Gewest zal evalueren (met een resultaat in juni). Zonder een volwaardige regering en zonder begroting zouden de rentevoeten waartegen het Gewest leent op de markten fors kunnen stijgen, waardoor het tekort nog groter wordt en zelfs een liquiditeitscrisis dreigt.

Daarnaast wordt het Gewest geconfronteerd met tal van uitdagingen, zoals de wooncrisis, het drugsgerelateerde geweld, zorgwekkende sociaaleconomische indicatoren en een hoge werkloosheidsgraad.

Bovendien verwachten de Brusselaars terecht een regering. Niet aan deze verwachting voldoen, betekent het risico lopen op een toename van woede en wantrouwen ten aanzien van de politieke wereld. Dit zou ertoe kunnen leiden dat bij de volgende verkiezingen veel kiezers zich wenden tot extreme partijen, die mogelijk zelfs de democratische waarden niet respecteren.

De NLU 2024-panelverkiezingsenquête¹ toont een duidelijke daling van het vertrouwen van de burgers in hun politieke vertegenwoordigers. In Brussel lag het gemiddelde vertrouwensniveau

¹ <https://notlikeus.be/>

in mei 2024 op slechts 3,9 (op een schaal van 0 = geen vertrouwen tot 10 = volledig vertrouwen).

Dit wantrouwen weerspiegelt zich in de politieke prioriteiten van de burgers. In Brussel stonden kwesties rond politieke vertegenwoordiging in mei 2024 op de tweede plaats in de politieke prioriteiten². Meer dan één op de tien respondenten (11,9%) vermeldde prioriteiten gerelateerd aan “goede” politieke vertegenwoordiging (een einde aan incompetentie, extremen, cliëntelisme, corruptie, participatie, populisme, enz.). Governance- en institutionele kwesties stonden op de vierde plaats. Bijna één op de tien respondenten (9,3%) vermeldde prioriteiten met betrekking tot “goed” bestuur en institutionele efficiëntie (complexiteit, versnippering, gebrek aan eenheid, te veel structuren, gebrek aan samenhang, enz.).

De burgers verwachten een diepgaande hervorming van de mechanismen van de representatieve democratie en het bestuur. De huidige impasse bij de vorming van de Brusselse regering dreigt dit ongenoegen tegenover de politiek verder aan te wakkeren en een deel van het electoraat ertoe te bewegen om te kiezen voor proteststemmen of antidemocratische bewegingen die efficiëntie in het beleid en een hernieuwd gezag van de overheid vooropstellen. Zo zou een aanzienlijk aantal burgers – nog meer dan vandaag, ondanks de stemplicht in België – kunnen beslissen om bij de volgende verkiezingen niet te stemmen. Deze tendens vormt een reëel risico voor de democratische legitimiteit van de regionale en communautaire parlementen in Brussel.

Brussel kent immers relatief hoge onthoudingspercentages voor een entiteit met stemplicht bij alle verkiezingen (met een record van 20% bij de laatste lokale verkiezingen), en de onthouding stijgt – zij het lichtjes – bij elke federale verkiezing. Deze evolutie wijst op een groeiende desinteresse bij een deel van de bevolking, een fenomeen dat, gezien de huidige politieke ontwikkelingen, nog kan toenemen als er niet snel een volwaardige Brusselse regering tot stand komt.

Tot slot is een lange periode van lopende zaken hoe dan ook nooit gunstig. De voorlopige twaalfden maken slechts kredieten vrij per periode van drie maanden, wat operationele moeilijkheden en onzekerheid veroorzaakt bij organisaties uit het maatschappelijk middenveld. Bovendien leidt deze situatie tot ‘ongewilde besparingen’. Sommige administraties kunnen geen nieuwe projecten opstarten, terwijl andere uitgaven worden uitgesteld. Deze niet-gekozen besparingen kunnen een impact hebben op de regionale economie. Zo heeft het stopzetten van de Renolution-premies gevolgen voor de bouwsector. De uitdagingen waarmee het Gewest wordt geconfronteerd, vereisen een volwaardige regering.

In de volgende paragrafen onderzoeken we verschillende alternatieven voor de ‘klassieke’ regeringsvorming in Brussel zoals we die kennen. Op zowel principieel als praktisch vlak lijken deze scenario’s ons in alle opzichten minder wenselijk dan een volwaardige regering met een dubbele meerderheid. Het zijn slechts ‘tweede keuzes’, plan B’s, die duidelijk minder verkieslijk zijn dan een volwaardige regering, maar die toch gunstiger kunnen zijn dan de huidige impasse. Enkel als de klassieke weg niet haalbaar blijkt wegens een politieke

² Vragen gesteld in mei (pre-electrale peiling): "Volgens u, wat is het belangrijkste probleem waarmee België wordt geconfronteerd?" (open vraag waarbij respondenten vrij zijn om hun antwoord te geven, handmatig gecodeerd in categorieën).

blokkering, zouden deze alternatieve pistes kunnen leiden tot een volwaardige regering, of minstens een regering die in staat is om de Brusselse crises aan te pakken. We bespreken voor elk scenario de voor- en nadelen en de manier waarop het kan worden toegepast.

Twee opmerkingen dringen zich meteen op. Ten eerste, in tegenstelling tot het federale niveau, bestaat er in Brussel geen equivalent van een Staatshoofd – Koning of President – dat de regering benoemt. De leden van de Brusselse regering worden voorgedragen en verkozen door het Parlement en dus door de politieke partijen. Voor elk van deze scenario's is het daarom essentieel dat een dubbele meerderheid van partijen ze steunt. Bovendien kan het initiatief enkel van de politieke partijen komen. Deze alternatieven kunnen dus worden opgepikt door degenen die de opdracht van informateur of formateur uitvoeren.

Ten tweede bestuderen we ook de mogelijkheid van een tussenkomst door de federale overheid, zij het met de kanttekening dat dit niet zal leiden tot een volwaardige Brusselse regering. Dit scenario wordt enkel onderzocht in de mate dat het een directe impact kan hebben op het Brusselse bestuur.

De gewestelijke eenheidsregering (oplossing Pierlot)

In situaties van acuut gevaar, zoals een oorlog of een ernstige economische crisis, doen sommige staten een beroep op een regering van nationale eenheid. Dit concept berust op de steun van de belangrijkste partijen in het parlement, of zelfs van allemaal.

In de Brusselse context zou een dergelijke regering de deelname van alle partijen inhouden, met uitzondering van Vlaams Belang vanwege de cordon sanitaire. Aangezien deze uitsluiting enkel extreemrechts betreft, zou de integratie van de PVDA en Team Fouad Ahidar spanningen kunnen veroorzaken tussen de andere politieke formaties. Dit zou kunnen leiden tot vetorechten, zoals we die vandaag al zien. Een dergelijke regering zou vertegenwoordigers van alle partijen omvatten, wat een uitbreiding van het aantal staatssecretarissen noodzakelijk zou maken. Dit kan worden beslist via een ordonnantie van het Brussels Gewest op basis van artikel 41, §8, in combinatie met artikel 28, vijfde lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 betreffende de Brusselse instellingen, mits een tweederdemeerderheid van de uitgebrachte stemmen en een absolute meerderheid in elke taalgroep.

De Belgische geschiedenis biedt minstens één precedent van een eenheidsregering: bij de Bevrijding verenigde de regering-Pierlot alle partijen, inclusief de communistische partij.

Van nature brengen deze regeringen uiteenlopende politieke stromingen samen en concentreren ze zich uitsluitend op het beheer van de crisis. Hun succes vereist een gedeelde visie op de ernst van de situatie en de te nemen maatregelen. Dergelijk consensus ontbreekt echter momenteel in Brussel.

Als alle partijen de dreiging van een imminent gevaar voor de overheidsfinanciën zouden erkennen, zou een formule van 'regionale eenheid' kunnen ontstaan om tot een begrotingsakkoord te komen. Maar niets garandeert een compromis, en de tegenstellingen tussen links en rechts dreigen snel opnieuw op te duiken.

Burgerparticipatie (Ierse oplossing)

Crises – of ze nu economisch, financieel of politiek zijn – fungeren vaak als katalysator voor reflectie over instituties en bestuursmodellen.

In Brussel zou het instrument van de beraadslagende commissies kunnen worden geactiveerd, niet alleen om mechanismen voor crisisbeheersing voor te stellen, maar ook om de institutionele architectuur van de regio diepgaander te herdenken. Deze reflectie moet een langetermijnvisie hanteren en mag niet beperkt blijven tot de huidige crisis. Men moet echter in gedachten houden dat deze institutionele architectuur niet enkel afhangt van de dialoog tussen het Brusselse maatschappelijk middenveld en de Brusselse verkozenen, aangezien ze grotendeels wordt bepaald door de bijzondere wet van 12 januari 1989, die enkel kan worden gewijzigd met een tweederdemeerderheid in zowel de Kamer als de Senaat en een meerderheid in beide taalgroepen.

Het Ierse voorbeeld toont het potentieel van dergelijke initiatieven. In 2012 lanceerde Ierland een Grondwetsconventie om bepaalde structurele politieke impasses te doorbreken. Dit orgaan, goedgekeurd door beide kamers van het parlement, bestond uit 66 gelote burgers en 33 politieke vertegenwoordigers. De conventie kreeg de opdracht om acht specifieke thema's en twee door haar leden gekozen onderwerpen te onderzoeken en formuleerde verschillende aanbevelingen. Zes daarvan werden rechtstreeks aangenomen, terwijl twee aan een referendum werden voorgelegd. Dit proces werd later verankerd in de vorm van de Citizens' Assembly.

IJsland ondernam na de economische, financiële en politieke crisis van 2008 een ambitieus participatief traject. Een Nationale Vergadering van 950 gelote burgers schetste eerst de grote lijnen van een nieuwe grondwet. Op basis hiervan kreeg een door de bevolking verkozen Constitutionele Vergadering, bestaande uit 25 leden, vier maanden de tijd om de tekst af te ronden. Ondanks deze vernieuwende aanpak werden de voorstellen echter niet omgezet in grootschalige hervormingen, in tegenstelling tot het Ierse model. Dit resultaat onderstreept het belang van een effectieve wisselwerking tussen participatieve en representatieve democratie om de impact van burgerdeliberaties te garanderen.

De regering van experts (Italiaanse oplossing)

In een context van begrotingsnood en politieke blokkering biedt Italië een voorbeeld dat, zonder per se inspirerend te zijn, in ieder geval tot nadenken moet stemmen. Het land heeft verschillende regeringen van experts (tecnici) gekend, waaronder die van Mario Monti tussen november 2011 en april 2013. Deze regering, uitsluitend samengesteld uit persoonlijkheden zonder partijpolitieke affiliatie, hoofdzakelijk afkomstig uit de academische wereld, werd in het leven geroepen in reactie op een acute financiële crisis, waarbij Italië op de rand van wanbetaling stond, in de nasleep van de langdurige crisis van de Italiaanse democratie onder Silvio Berlusconi.

Monti werd benoemd door president Giorgio Napolitano en kreeg het vertrouwen van het parlement onder druk van de omstandigheden. Gezien de Griekse crisis was het voor de grote partijen ondenkbaar om deze regering te blokkeren, aangezien dit Italië zou blootstellen aan dezelfde turbulenties als andere Zuid-Europese landen. Hierdoor werden de politieke partijen gemarginaliseerd, aangezien zij als verantwoordelijk werden beschouwd voor de crisis die de experts moesten oplossen. Met een brede parlementaire meerderheid ontleende de regering-

Monti haar legitimiteit aan de urgentie en haar technische karakter. Haar opdracht bestond uit crisisbeheer, zonder de ambitie om het overheidsbeleid grondig te hervormen.

Deze aanpak heeft echter ook een keerzijde. Aangezien de regering uit niet-verkozen figuren bestaat, kan ze drastische maatregelen nemen zonder onmiddellijk politiek toezicht, wat een probleem van democratische verantwoordelijkheid oproept. Bovendien kan het onpersoonlijke karakter van een dergelijke regering dubbelzinnig werken. Hoewel ze zich losmaakt van het mediacircus en een indruk van neutraliteit geeft, kan ze ook als losgekoppeld van de realiteit van de bevolking worden ervaren.

Andere regeringen van experts ontstonden tijdens de financiële crisis in Europa, onder meer in Hongarije, Tsjechië en Griekenland. Studies tonen aan dat verschillende factoren de opkomst ervan bevorderen. De eerste factor is uiteraard de economische context, vooral bij ernstige crises. Daarnaast kunnen externe drukfactoren, afkomstig van de Europese Unie of de financiële markten, de invoering van een dergelijke oplossing versnellen. Ook de legitimiteit van de experts speelt een rol: zij moeten als bekwaam worden beschouwd om de situatie aan te pakken. De verkiezingsvolatiliteit is een andere sleutelvariabele: ze moedigt partijen aan om hun verantwoordelijkheid te spreiden en een technische oplossing te aanvaarden. De komst van nieuwe partijen versterkt deze dynamiek. Tot slot kan een gepolariseerde politieke omgeving de vorming van een stabiele politieke regering bemoeilijken en de optie van een expertregering aantrekkelijker maken.

Hoewel deze formule een antwoord kan bieden op een noodsituatie, vormt ze een fundamentele uitdaging voor de principes van de parlementaire democratie. Dit type regering berust op een indirecte democratische legitimiteit, uitsluitend gebaseerd op het vertrouwen van het parlement, dat vaak onder druk wordt verleend. Hierdoor kan het leiden tot een onthechte uitvoerende macht, die technocratische beslissingen neemt zonder overleg of echte deliberatie. Nochtans moet in een representatief systeem de relatie tussen bestuurders en burgers voortdurend worden opgebouwd en gevoed door participatie en discussie.

Als de politieke impasse in Brussel de vorming van een dubbele meerderheid onmogelijk zou maken, zou een regering van experts een optie kunnen zijn om de dringende (voornamelijk budgettaire) problemen te beheren. Dit zou het voordeel hebben dat het partijpolitieke veto's en exclusieven omzeilt. Ze zou moeten worden benoemd volgens de procedure van artikel 35 van de Bijzondere Wet op de Brusselse Instellingen (BWBI) en de taalkundige evenwichten respecteren in haar samenstelling en parlementaire steun.

Zonder nieuwe verkiezingen zou deze regering aanblijven tot de vorming van een klassieke uitvoerende macht via een constructieve motie van wantrouwen of tot haar ontslag. Het parlement zou haar mandaat kunnen beperken tot het beheer van specifieke dossiers, naar het voorbeeld van de regering-Wilmès tijdens de Covid-crisis. Om haar legitimiteit te versterken, zou ze vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld (middenveld) kunnen opnemen, vooral gezien de moeilijke budgettaire maatregelen die eraan komen.

Uiteraard zou het parlement zijn controle- en goedkeuringsbevoegdheid over belangrijke besluiten, zoals de begroting, behouden. Toch zou deze controle in de praktijk beperkt kunnen zijn. Bij gebrek aan alternatieven zouden de partijen zich genoodzaakt kunnen zien om de

beslissingen van de expertregering goed te keuren, wat het democratische tekort van deze oplossing zou vergroten.

De expertencommissie die de regering adviseert (Wilmès-oplossing)

Deze benadering zou bestaan uit de oprichting van een regionale eenheidsregering, hetzij met een meerderheid, hetzij met een beperkte parlementaire vertrouwensbasis, om de huidige crisissen te beheren. Deze regering zou steunen op een commissie van experts die aanbevelingen formuleert, die vervolgens worden uitgevoerd.

Dit model doet denken aan het beheer van de Covid-crisis in België. Destijds kreeg de regering-Wilmès, hoewel ze minderheidssteun had, een beperkt parlementair vertrouwen om de crisis aan te pakken. Ze baseerde zich op een raad van experts, waarvan ze de meeste aanbevelingen volgde, terwijl ze enige speelruimte behield. Toch moet worden erkend dat de bestuursproblemen in Brussel verre van louter technische vraagstukken zijn, zoals die tijdens de pandemie.

Vergeleken met een regering die uitsluitend uit experts bestaat, zou deze oplossing het voordeel hebben dat ze veel politieker is, wat de democratische legitimiteit zou versterken. Tegelijkertijd zou ze profiteren van de wetenschappelijke geloofwaardigheid van experts, wat een technische waarborg zou bieden voor de genomen beslissingen. De samenstelling van de expertencommissie zou door het parlement kunnen worden bepaald, wat een zekere transparantie en een evenwicht in de voorgestelde richtingen zou garanderen.

Sommige partijen, hoewel ze niet rechtstreeks in de regering zitten, zouden deze formule van buitenaf kunnen steunen. Dit mechanisme zou een zekere uitbesteding van de besluitvorming mogelijk maken, waardoor de politieke verantwoordelijkheid van de partijen zou worden verminderd, terwijl ze toch controle behouden over het regeringsbeleid. Zo'n benadering zou dus een compromis kunnen vormen tussen expertise en politieke verantwoordelijkheid en tegelijkertijd zorgen voor een effectiever crisisbeheer in het Brussels Gewest.

Een zekere depolitisering van de regeringsvorming

Men zou kunnen overwegen om een persoonlijkheid van buiten de politieke wereld, zoals een rector van een universiteit of een captain of industry, aan te stellen als bemiddelaar om de regeringsvorming op een meer 'neutrale' manier te vergemakkelijken, althans als het huidige probleem eerder politiek (wederzijdse veto's, manifeste weigeringen, gebrek aan verantwoordelijkheidszin) dan institutioneel van aard is (zoals het kiesstelsel zelf).

Het moeilijke pad van de minderheidsregering

Een laatste optie moet nog worden overwogen: die van een minderheidsregering. Deze optie stuit op obstakels die op het eerste gezicht politiek doorslaggevend lijken, maar zij kan niet worden uitgesloten op strikt juridisch vlak. Dit idee, dat in het verleden al op federaal niveau werd besproken, houdt in dat er een regering wordt gevormd zonder een meerderheid van partijen in het parlement. Op staatsniveau kan een dergelijke regering het vertrouwen krijgen dankzij een constructieve onthouding van een deel van de vergadering – waarbij het vertrouwen wordt verleend door de meerderheid van de uitgebrachte stemmen – of in functie blijven bij

gebrek aan een motie van wantrouwen, zoals in het negatieve parlementarisme dat in Frankrijk geldt.

In Brussel maakt de rationalisering van het parlementarisme, zoals georganiseerd door de artikelen 35 en volgende van de Bijzondere Wet op de Brusselse Instellingen (BWBI), het echter bijzonder moeilijk om een minderheidsregering te installeren. Het mechanisme van negatief parlementarisme is juridisch uitgesloten. De vorming van een minderheidsregering zou de positief uitgedrukte steun vereisen van een meerderheid van de leden van het Brussels Parlement, evenals van een meerderheid van de leden van elke taalgroep. Dit zou per definitie betekenen dat sommige partijen bereid zouden moeten zijn het vertrouwen te geven aan een regering waaraan zij zelf niet deelnemen.

Een dergelijke regering zou een minderheid kunnen vormen in slechts één taalgroep of in het gehele parlement. In het eerste geval zou dit ook gevolgen hebben voor het bestuur van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) of de Franse Gemeenschapscommissie (Cocof), afhankelijk van de betrokken taalgroep. Bovendien zouden de beslissingen die een dubbele meerderheid in de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) vereisen, onderworpen zijn aan een wachttijd van 30 dagen voordat een tweede stemming kan plaatsvinden, waarbij deze keer een meerderheid in de volledige vergadering en een derde van de stemmen in elke taalgroep vereist is (art. 72, lid 4, BWBI). In het tweede geval, als de regering een minderheid vormt in het gehele parlement, zou elke beslissing een politieke compromis vereisen om steun te verzamelen, hetzij direct, hetzij impliciet.

Bovendien versterken andere mechanismen die het parlementarisme in Brussel rationaliseren de risico's van instabiliteit en blokkering. Er zijn risico's op instabiliteit omdat een minderheidsregering niet effectief gebruik zou kunnen maken van de motie van vertrouwen. In andere parlementaire systemen wordt deze motie vaak gebruikt om de meerderheid samen te brengen, maar in Brussel moet ze worden goedgekeurd door de meerderheid van de leden van het parlement (art. 36 BWBI verwijst naar art. 72 van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 op de institutionele hervormingen). Bij afwijzing zou de regering automatisch ontslagnemend zijn, wat de strategische interesse van deze optie sterk beperkt.

Wat het risico op blokkering betreft, moet worden herinnerd dat het Brussels Parlement geen eenvoudige motie van wantrouwen kan stemmen. De Bijzondere Wet van 12 januari 1989 legt een constructieve motie van wantrouwen op, die moet worden aangenomen door de meerderheid van de leden van het parlement wanneer deze gericht is tegen de minister-president, en door de meerderheid van de leden van het parlement evenals van elke taalgroep wanneer deze betrekking heeft op de gehele regering.

Als gevolg hiervan zou een minderheidsregering snel het vertrouwen van de parlementaire meerderheid kunnen verliezen zonder dat er een levensvatbaar alternatief opduikt. Als de uitvoerende macht weigert een motie van vertrouwen in te dienen om de situatie te verduidelijken, kan er een "zombie-regering" ontstaan, zonder duidelijke steun, maar moeilijk omver te werpen bij gebrek aan een alternatieve meerderheid. Het moet echter worden opgemerkt dat het ontbreken van een alternatieve meerderheid op het moment dat een minderheidsregering wordt gevormd, niet uitsluit dat een alternatieve meerderheid later kan ontstaan en een constructieve motie van wantrouwen zou kunnen aannemen. Uiteraard zou een

dergelijke regering altijd vrijwillig ontslag kunnen nemen, maar dan zou ze de politieke consequenties daarvan moeten accepteren.

In tegenstelling tot andere gefedereerde entiteiten staat de constitutieve autonomie van het Brussels Gewest niet toe om de regels met betrekking tot moties van wantrouwen en vertrouwen te wijzigen. Een niet-juridische manier om het pad naar een minderheidsregering acceptabeler te maken, zou echter kunnen zijn om in het regeerakkoord of de algemene beleidsverklaring vast te leggen dat de regering zich ertoe verbindt een motie van vertrouwen in te dienen, hetzij op regelmatige basis, hetzij op verzoek van een partij die haar installatie extern heeft gesteund. Als dit akkoord wordt nageleefd, zou het een extern controlemechanisme bieden voor de partijen die de vorming van de regering hebben gesteund. Er moet worden herinnerd dat deze motie positief moet worden gestemd door een meerderheid van de parlementsleden, anders zou de regering automatisch ontslagnemend zijn (art. 36 BWBI verwijzend naar art. 72 van de BWIH).

De interventie van de Federale Autoriteit

In dit scenario grijpt de federale overheid op vrijwillige of gedwongen wijze in Brussel in. Deze interventie zou geen direct effect hebben op de regeringsvorming, maar zou wel druk kunnen uitoefenen op de houding van de Brusselse politieke actoren.

Bij een vrijwillige federale interventie nemen de partijen van de Arizona-coalitie de proactieve beslissing om in Brussel in te grijpen. Sommige middelen kunnen worden ingezet. Twee potentiële pistes verdienen hier vermelding, hoewel ze eerder gevreesd dan gewenst zijn.

Artikel 45 van de BWBI bepaalt dat "met het oog op het behoud van de internationale rol en de hoofdstadfunctie van Brussel, de Koning, bij een besluit beraadslaagd in de Ministerraad, de ordonnanties en besluiten van de Brusselse regering kan schorsen met betrekking tot de aangelegenheden bedoeld in artikel 6, § 1, I, 1° en X van de bijzondere wet". Dit betreft ruimtelijke ordening, stedenbouw, openbaar vervoer en openbare werken. Dit toezichtmechanisme is nooit eerder geactiveerd, maar zou in een spanningscontext tussen het Gewest en de federale overheid kunnen worden opgerakeld.

Daarnaast verdient artikel 49, §2 van de BWF aandacht, aangezien het de federale minister van Financiën de mogelijkheid biedt om leningen van het Brussels Gewest goed te keuren of te weigeren. Dit instrument is nooit eerder gebruikt, maar zou in extreme omstandigheden kunnen worden ingezet om het Brussels Gewest financieel te controleren.

In alle gevallen zou dit een verlies van autonomie betekenen voor het Brussels Gewest. Hoewel een federale interventie het gewestelijk tekort zou kunnen verminderen, is er geen garantie dat de genomen maatregelen in het belang van Brussel zouden zijn.

Conclusie

Het is hoog tijd om een akkoord te bereiken voor de vorming van een Brusselse regering. Indien de politieke partijen er niet in slagen op de "traditionele" manier overeenstemming te bereiken, zijn er minder conventionele paden mogelijk, zoals hier onderzocht. Het volgende bestuur zou zich bovendien moeten buigen over institutionele hervormingen in Brussel.

